

А.И. Васильев

ОСОБЕННОСТИ УПРАВЛЕНИЯ ТРАНСГРАНИЧНЫМИ ВОДНЫМИ СИСТЕМАМИ

В статье рассмотрены концептуальные вопросы формирования нормативно-правовой базы управления состоянием трансграничных водных объектов. Показана целесообразность бассейнового подхода при решении проблемы обеспечения устойчивого развития региона, базирующейся на рамочной директиве о деятельности стран членов ЕС в области водной политики. Сформулированы требования к пунктам контроля качества воды при трансграничном переносе, являющихся важным звеном системы мониторинга и раннего обнаружения экологической опасности.

A. Vasilyev

THE PECULIARITIES OF TRANS-BORDERING WATER SYSTEMS MANAGEMENT

In the given paper the author deals with conceptual issues of the formation of normative-legal basis of management of bordering water objects state. Expediency of basin approach, based on frame directives about the activities of EU members in the sphere of water policies, when solving the problem of maintenance of stable development of a region is shown. Requirements as to the points of water quality control by border transfer which are an important element of the monitoring system and early disclosure of ecological danger are formulated.

Стаття надійшла до редакції 03.05.2004 р.

УДК 37

*С. Гончаренко,
м. Київ, Україна*

ПРИНЦИП ФУНДАМЕНТАЛІЗАЦІЇ ОСВІТИ

Нинішній етап становлення цивілізації зв'язаний із загостренням цілого комплексу ключових проблем розвитку суспільства. До них відносяться економічна, екологічна, енергетична кризи, а також наростання соціальних, релігійних і міжетнічних конфліктів. Техногенний тип культури, який на перших порах сприяв соціальному прогресу, нині активно породжує засоби знищення цивілізації. На особистісному рівні це проявляється в тому, що у всьому світі в структурі особистості починають переважати прагматизм і духовне зубожіння, панування лженаукових забобонів і падіння престижу

освіченості. Швидкими темпами і багатопланово “опановуються” в нашій країні різні антинаукові теорії і уявлення, впроваджуються медичні апарати, м’яко кажучи, сумнівної дії, поширюються астрологічні “прогнози”, з екранів телевізорів напівграмотні тітки “віщують” майбутнє, проповідують чудодійні способи лікування хворих та інші лженаукові напрямки діяльності спритних людей, які користуються головним чином легковажністю, а іноді неучтвом населення. Констатуючи в цілому різні ознаки дефіциту духовної культури і раціонального наукового мислення, витoki цієї ситуації слід шукати в прорахунках системи освіти. Входить в повсякденний вжиток уявлення про недостатній рівень наукової грамотності й компетентності.

В багатьох країнах світу йде пошук нових педагогічних систем і парадигм освіти, більш демократичних, диверсифікованих і результативних х позицій інтересів суспільства й особистості. Нові вимоги до рівня наукової грамотності й освіченості в цілому диктуються інтересами виживання людини як біологічного виду і соціального суб’єкта. Прагнення подолати в освіті професійну замкнутість і культурну обмеженість, орієнтація на широко освічену і гармонічно розвинуту особистість характерні для всього світового співтовариства.

В Україні на фоні глибоких соціальних змін система освіти також перебуває в стадії перманентного реформування. Правда, занадто часто це реформування зводиться до простої імітації реформ, до перейменування загальноосвітніх шкіл в ліцеї, гімназії, колеґіуми тощо; професійно-технічних училищ – в технічні ліцеї. Інститути похапцем перейменовуються в університети й академії без будь-яких змін в змісті, формах і методах навчання. Однак велика кількість університетів, розміщених у віддалених територіях, при наявності відцентрових тенденцій і посилення міграції вчених, виявляються духовно відірваними від великих освітніх і духовних центрів. Це ще сильніше ускладнює проблеми, які хвилюють світове культурне співтовариство. У нашій загальноосвітній і професійній школі з цілого ряду напрямків утворився розрив між глобальними потребами суспільства і результатами освіти, між об’єктивними вимогами часу і загальним недостатнім рівнем освіченості, між професійною орієнтацією і потребами особистості в гармонійному задоволенні різноманітних пізнавальних інтересів, між сучасними методологічними підходами до розвинутих наук і архаїчними формами їх вивчення.

Сучасний зміст середньої і вищої освіти в Україні повністю еkleктичний: поряд з елементами радянських наук учням і студентам повідомляються різноманітні відомості і схематично подані концепції, запозичені з філософії, культурології, психології, антропології, соціології, історії, різних гуманітарних і природничих наук. ніякого стержня або осмисленого сценарію при цьому не проглядається. Пропозиції ввести замість філософії або культурології вивчення православ’я чи християнства, з якими сьогодні носяться, мов дурень із ступою, освітянські й наукові чиновники, зробить середню і вищу освіту республіки ще більш неоднозначною.

Криза сучасної системи освіти, яка є складовою частиною глобальної цивілізованої кризи початку ХХІ століття, значною мірою обумовлена вузькодисциплінарними установками сьогоднішньої освіти, відчуженням її гуманітарної і природничо-наукової

компонент. Як наслідок цього – фрагментарність бачення реальності, що в умовах народження постіндустріального інформаційного суспільства не дає людям адекватно реагувати на загострення екологічної кризи, девальвацію моральних норм і духовних цінностей, калейдоскопічність зміни технологій, нестабільність політичної й економічної ситуацій. Сьогодні під лавиною інформації страждаємо від нездатності охопити комплексність проблем, зрозуміти зв'язки і взаємодії між речами, які знаходяться для нашої сегментованої свідомості в різних сферах.

Необхідність розв'язання як глобальних проблем людства, так і забезпечення насущних потреб особистості приводить нас до принципу фундаменталізації освіти. Тільки фундаментальна освіта дає такі знання, які дають можливість орієнтуватися в будь-якому новому середовищі і є універсальними по суті.

Інтуїтивно зрозумілий і ніким не заперечуваний принцип фундаменталізації освіти в той же час по-різному тлумачиться, іноді – досить суб'єктивно. Одні автори тлумачать фундаменталізацію як більш глибоку підготовку спеціаліста з даного напрямку, так би мовити, “освіта вглиб”. Таке розуміння успішно розвивалося в рамках традиційної університетської системи, тут досягнуті успіхи, і при диверсифікації вищої освіти необхідно не розгубити наявні досягнення.

Друге розуміння принципу фундаменталізації – різнобічна гуманітарна і природничо-наукова освіта на основі оволодіння фундаментальними знаннями, так би мовити – “освіта вшир”. Ця проблема для нашої системи освіти нова.

Для практичної мети і припинення нескінченних суперечок про віднесення тієї чи іншої навчальної дисципліни до розряду фундаментальних, загальноосвітніх або професійних необхідно знайти об'єктивне означення самих понять “фундаментальна наука”, “фундаментальна дисципліна”.

Поки що такого загальноприйнятого означення немає. Як вихідне можна взяти таке означення: до групи фундаментальних наук відносяться науки, чий основний означення, поняття і закони первинні, не є наслідком інших наук, які безпосередньо відображають, систематизують, синтезують в закони і закономірності факти, явища природи або суспільства. Це означення дає можливість ранжувати навчальні дисципліни і приділяти їм відповідну увагу.

Варто також розглянути співвідношення між фундаментальністю і науці і в освіті. В цих поняттях є як спільне, так і відмінне, і співвідношення між ними зазнало історичної генезис. Вперше чітко концепція фундаментальної освіти була сформульована О. Гумбольдтом на початку XIX століття, і під нею розумілося, що предметом такої освіти повинні бути ті фундаментальні знання, які саме сьогодні відкриває фундаментальна наука на своєму передньому краї.

Більше того, припускалося, що освіта має бути безпосередньо вбудована в наукові дослідження.

В наступні сто з лишнім років цей ідеал освіти було реалізовано в кращих університетах світу. Однак з перебігом часу розрив між ідеальною моделлю і реальністю ставав все більш відчутним. Гігантський і всезростаючий обсяг знань привів до необ-

хідності їх адекватного структурування і відображення в навчальних дисциплінах, що в результаті перетворило фундаментальну освіту в самостійну і найважливішу галузь інтелектуальної діяльності людини.

Однак, щоб забезпечити фундаментальність і цілісність освіти, необхідно попередньо добитися тієї самої мети в самих фундаментальних науках, оскільки диференціація наук на початку ХХІ століття досягла такого ступеня, що спеціалісти з різних галузей раніше єдиної науки все частіше перестають розуміти один одного. Правда, останнім часом положення починає змінюватися, і на перший план виходять інтеграційні і міждисциплінарні тенденції, але до повного розв'язання цієї проблеми ще далеко. Тому перед вченими і педагогами сьогодні стоїть кардинальне завдання – виявити цілісність кожної з фундаментальних наук, потім виявляти цілісність всього природознавства і всього гуманітарного знання, і, нарешті, на наступному етапі створити основи цілісної фундаментальної освіти.

Проблема фундаменталізації освіти не є зовсім новою. Але її розв'язання в останні десятиріччя зводилось по суті до виділення фундаментальних ядер знань в кожному навчальному предметі, число яких в навчальних планах безперервно зростало. В кінцевому рахунку це привело до переважання в професійній освіті вузькопрофесійної підготовки спеціалістів, коли інтереси формування мислення, самоосвіти і саморозвитку людини виявилися в тіні.

Перехід до нової освітньої концепції чи парадигми, в основі якої лежить принцип фундаменталізації освіти, визнається всіма цілком назрілим, однак визначення шляхів цього переходу вимагає обговорення і осмислення. Нова парадигма освіти виходить з того, що проблему її фундаменталізації вдасться розв'язати лише на шляху забезпечення цілісності освіти, глибинна потреба в якій обумовлена інтересами розвитку особистості. Справді, особистість людини характеризує цілісне мислення, в якому поєднуються елементи раціонально-логічного і інтуїтивно-образного типів мислення, породжені специфікою функціонування півкуль головного мозку. Завдання фундаментальної освіти – забезпечити оптимальні умови для взаємодії різних типів мислення і створити внутрішню потребу в саморозвитку і самоосвіті протягом всього життя людини.

Зауважу, що сама концепція класичного університету з самого початку свого існування була пов'язана з поняттям універсальної і по суті цілісної освіти. Іншими словами, університет в широкому розумінні слова – це не проста сукупність різних факультетів, але й джерело універсальних знань, яке дозволяє реалізувати їх взаємодію в процесі навчання студентів різних факультетів. Згідно вітчизняної традиції, університети ХІХ століття не знали жорсткого поділу за факультетською ознакою, принаймні, на перших кількох курсах. Відвідування лекцій істориків Т.Н. Грабовського, Ключевського, Віппера студентами-природниками або хіміками Д.І. Менделєєва чи фізика М.О. Умова студентами-гуманітаріями було нормою. В результаті університетська освіта в ті часи була не лише фундаментальною, але й цілісною. На жаль, в середині ХХ століття ці традиції були значною мірою втрачені навіть у класичних університетах внаслідок надмірної спеціалізації факультетів і подрібнення кожного з них на безліч часткових спеціальностей.

В наш час ідея університетської освіти формально дістала новий розвиток. Поряд зі збільшенням числа класичних університетів виникло безліч технічних, технологічних, аграрних, лінгвістичних, економічних, педагогічних та інших спеціалізованих університетів. Подібний розвиток містить явну суперечність між прагненнями до універсальності і необхідністю того, щоб ця “універсальність” була спеціалізованою. В цьому зв'язку виникає величезне завдання – допомогти новим університетам і системі вищої освіти в цілому реалізувати нову парадигму освіти, спираючись на кращі традиції класичних університетів минулого і послідовно втілюючи ідею цілісної освіти. Щоб цього добитися, необхідно, по-перше, в тих випадках, коли вона відсутня, відтворити недостаючу компоненту освіти. По-друге, добитися не паралельного співіснування, а органічного трансдисциплінарного синтезу різних фундаментальних дисциплін в рамках концепції цілісності освіти. Саме на це має бути спрямована реформа вищої школи. Вона має включати в себе прилучення студентів природничо-наукових, технічних і технологічних спеціальностей, до гуманітарної культури і тим самим розвитку в них інтуїтивно-образного типу мислення. В свою чергу слід прилучати студентів гуманітарних спеціальностей до природничо-наукової культури і, відповідно, розвитку у них раціонально-логічного типу мислення.

Освіта стає фундаментальною, якщо вона орієнтована на виявлення глибинних сутнісних основ і зв'язків між різноманітними процесами навколишнього світу. Фундаментальні знання про ці основи і зв'язки містяться в загальних природничо-наукових і гуманітарних дисциплінах, які узагальнено відображають логіку і структуру відповідних наук з позицій сьогодення.

Освіта стає цілісною, коли ці загальні дисципліни виявляються не просто сукупністю традиційних курсів, а утворюють єдині цикли фундаментальних дисциплін, об'єднаних загальною цільовою функцією, об'єктом дослідження, методологією побудови кожної з дисциплін і орієнтовані на міждисциплінарні зв'язки. Досягнення необхідної цілісності освіти має заперечуватися цілісністю кожного з циклів – природничо-наукових і гуманітарних дисциплін – окремо.

В ході аналізу проблеми цілісності освіти доцільно виділити три рівні розгляду. Перший або найвищий рівень – це цілісність всієї фундаментальної освіти як ядра і кінцевої мети нової парадигми освіти. Цей рівень може бути досягнутий в ході тривалої еволюції існуючої системи освіти, розвитку взаємодії природничих і гуманітарних наук, відтворення ідеалу цілісної культури.

Разом з тим досягнути цього рівня цілісності освіти не можна без розв'язання вужчих завдань забезпечення цілісності на другому і третьому рівнях. Запропоновані підходи до їх розв'язання обговоримо на прикладі проблеми цілісності фундаментальної природничонаукової освіти для непрофесіоналів /другий рівень/ і цілісності кожної з дисциплін, які її утворюють /третій рівень/.

Що стосується забезпечення цілісності циклу загальних природничонаукових дисциплін, то тут досить цікавим є досвід вчених Росії, які опрацювалі “Вимоги до циклу загальних математичних і природничонаукових дисциплін для напрямків вищої

освіти”. У цьому документі формулюються узагальнені вимоги до рівня освіченості бакалаврів і до мінімального змісту циклу загальних природничонаукових дисциплін для трьох напрямків підготовки бакалаврів природничонаукових, гуманітарних і технічних.

При цьому в межах даного циклу сформульовані єдині вимоги з математики й інформатики, з одного боку, і з природознавства, яке об’єднує фізику, хімію й біологію з елементами екології, з іншого. Ці вимоги відіграють роль єдиного горизонтального стандарту, який увійшов як фундаментальна компонента у всі вертикальні державні освітні стандарти за напрямками бакалаврата. Вони використовуються в Росії як складові елементи і в Державних освітніх стандартах за спеціальностями. На основі цих вимог створено орієнтовні навчальні програми з усіх загальних природничонаукових дисциплін. Більше того, при оцінці якості підручників нового покоління з загальних природничонаукових дисциплін одним з головних критеріїв виступає ступінь реалізації в них концепцій цілісності і фундаментальності освіти.

Вдалим прикладом реалізації другого рівня цілісності освіти може служити створена в Росії нова дисципліна “Концепція сучасного природознавства” для гуманітаріїв, в якій з єдиних позицій і з урахуванням менталітету гуманітаріїв викладаються найбільш загальні концепції природознавства в їх тісному взаємозв’язку на основі еволюційно-синергетичного підходу до сучасного природознавства.

Третій рівень цілісності освіти – цілісність окремої фундаментальної дисципліни – можна проілюструвати на прикладі фізики. Справа в тому, що диференціація фундаментальних наук і їхніх розділів, що виникла історично, їх роз’єднаність по окремих кафедрах і викладачах привели до того, що навіть з’явилися сумніви, чи існують нині фізика й математика як єдині науки. У результаті у вищих навчальних закладах, як правило, відсутні курси загальної математики, загальної хімії, загальної біології. Так само до останнього часу були відсутні єдині загальні гуманітарні курси. Що ж стосується курсу загальної фізики, то такий курс формально існує. Однак надмірне дотримання історії відкриттів, відмова від належного теоретичного аналізу і відсутність загальної методології привели до того, що сьогодні цей курс по суті розпався на сукупність окремих спецкурсів, мало зв’язаних один з одним. Мова йде не лише про необхідність збільшення об’єму курсу фізики. Потрібна його якісна перебудова, яка б забезпечувала відповідність фізики як навчальної дисципліни сьогоднішній логіці і структурі фізики як науки.

Таким чином, переходячи від цілісності окремої загальної природничонаукової дисципліни до цілісності циклу з таких дисциплін і, нарешті, до цілісності фундаментальної природничонаукової і гуманітарної освіти, можна добитися гармонізації особистості і здійснити в освіті синтез мудрості стародавніх цивілізацій, сучасної філософії, природознавства і гуманітарного знання. В остання десятиріччя такий синтез почався спонтанно внаслідок логіки розвитку самого природознавства, інтеграції його частин розгляду все складніших систем у фізиці, хімії, біології. Крім того, нині усвідомлена принципова неможливість усунення ролі людини як спостерігача й інтерпретатора експерименту.

В цьому зв'язку дістали поширення ідеї синергетики /або теорії дисипативних структур/ як нового світобачення й універсальної метамови, яка дає можливість перекинути міст між двома компонентами культури і сприяти забезпеченню цілісності кожної з цих компонент. Синергетика спирається на найновіші відкриття в математиці і є істотним узагальненням дарвінізму. По суті вона може бути названа еволюційним природознавством в широкому розумінні слова. Нині синергетичні ідеї активно проникають в гуманітарні і природничі науки, а також в освіту, забезпечуючи основу для їхнього трансдисциплінарного синтезу в рамках комплексного історико-філософського, культурологічного й еволюційно-синергетичного підходу.

Перехід до нової освітньої концепції, в основі якої лежить принцип фундаменталізації освіти, не може зводитися до простого збільшення об'ємів кожної з фундаментальних природничонаукових і гуманітарних дисциплін. Аналіз існуючих навчальних планів і програм показує, що можливості тут вже практично вичерпані. Мова повинна йти про якісно нову мету освіти, про нові принципи відбору і систематизації знань, про створення фундаментальних навчальних курсів з кожної з традиційних природничонаукових і гуманітарних дисциплін і їхнього взаємоузгодження для досягнення нової якості освіченості особистості й суспільства.

Одним з найважливіших завдань цього нового етапу розвитку освіти є подолання роз'єднаності двох компонент культури – природничонаукової і гуманітарної, яка виникла історично. А досягти цього можна шляхом їх взаємозбагачення, пошуку основ цілісної культури на новому етапі розвитку цивілізації. Важливим елементом такого процесу має стати включення циклу загальних природничонаукових дисциплін в гуманітарну освіту, а відповідно циклу загальних гуманітарних дисциплін – в природничонаукову і технічну освіту.

Особливо складною за своєю новизною і підходами до розв'язання є проблема включення в гуманітарну освіту елементів природничонаукових знань. Зрозуміло, що це не повинен бути конгломерат уривкових і адаптованих відомостей з різних природничих наук. навпаки, повинні бути цілісні концептуальні курси математики і природознавства, орієнтовані на формування елементів раціонального мислення і уявлень про сучасну наукову картину світу, але які при цьому враховують і особливості менталітету гуманітаріїв.

Нова освітня парадигма, в основі якої лежить принцип фундаменталізації освіти, відображає потреби людської цивілізації початку ХХІ століття. Дальший розвиток демократії і ринкових стосунків, досягнення ідеалу гармонійної особистості і суспільства, яке перебуває в гармонії з природою, можливе лише на базі широкої фундаментальної і цілісної освіти, здатної реалізувати потребу людини в зміні сфер діяльності протягом всього її життя. Підвищення загального рівня освіченості суспільства, ліквідація однобічності в його психологічних установках надасть суспільству необхідну стабільність, а контактам людей – належну толерантність.

В нових соціальних і економічних умовах нове розв'язання повинна дістати і суперечність, яка завжди існувала між фундаментальною освітою і професійним навчан-

ням. Орієнтація на вузьких професіоналів відображає рівень розуміння соціального захисту особистості в попередні десятиріччя. Зараз ситуація істотно змінюється. Реально захищеною в соціальному відношенні може бути лише широко освічена людина, здатна гнучко перебудовувати напрям і зміст своєї діяльності у зв'язку зі зміною технологій або вимог ринку.

Важливо звернути увагу й на те, що людина, світова спільнота, цивілізація, розвиваючись, все в більшій мірі проявляють найбільш істотні, основоположні, тобто фундаментальні якості і риси життєдіяльності соціальної форми існування матерії. У зв'язку з цим важливо створити таку систему освіти і таку її структуру, які здатні постійно вловлювати, відслідковувати і нести в середовище учнів найновіші наукові знання про ці фундаментальні якості. Отже, мова повинна йти не просто про забезпечення оволодіння всіма знаннями, тому що у XXI столітті їхній приріст і оновлення набули таких швидких темпів, які при всьому бажанні не можуть дозволити людині їх засвоїти, а про акцентування уваги на засвоєнні найбільш істотних, фундаментальних, стійких і довготривалих знань, які лежать в основі цілісного сприймання наукової картини сучасного світу, який представлено світом космосу, світом людини і суспільства, світом людської цивілізації і глобальних фундаментальних процесів, які в них відбуваються. Специфіка цієї системи освіти, очевидно, повинна проявлятися і в тому, що вона /освітня система/ повинна бути здатна не лише озброювати знаннями учнів, але і, внаслідок постійного і швидкого оновлення знань в нашу епоху, формувати потребу в їх безперервному самостійному засвоєнні, уміння і навички самоосвіти, самостійного і творчого оволодіння цими знаннями протягом всієї активної життєдіяльності людини. Освіта повинна в результаті стати таким соціальним інститутом, який би був здатним протягом всього життя людини надавати їй найрізноманітніші набори освітніх послуг, які б давали можливість вчитися безперервно, забезпечувати широким масам людей можливість одержання після вузівської і додаткової освіти. З цього випливає, що важливою проблемою початку XXI століття повинна стати проблема пошуку відповідної організаційної структури освітньої системи і її установ, які б забезпечили перехід від принципу "Освіта на все життя" до принципу "Освіта через усе життя".

Нарешті, забезпечення сприймання сучасної наукової картини світу вимагає інновацій в найголовнішому – в змісті освіти і його структурі. В освітньому процесі повинні передусім фігурувати такі наукові знання, засоби навчання, освітні технології і методики, дисципліни і курси, які здатні відображати фундаментальні моменти двоєдиного процесу інтеграції і диференціації в науці, використовувати досягнення кібернетики, синергетики та інших сфер знання, які виникають на стику багатьох наук і дають можливість виходити на системний рівень пізнання дійсності, бачити й використовувати механізми самоорганізації і саморозвитку явищ і процесів.

Першочергову роль тут мають відігравати дисциплінарні і міждисциплінарні курси, що виражають найбільш фундаментальні знання, які є базою для формування загальної і професійної культури, швидкої адаптації до нових професій, спеціальностей і спеціалізацій, які є теоретичною основою широкого розгортання прикладних дослі-

джені і розробок. Отже, мова йде про такі знання, які, по-перше, здатні формувати широкий, цілісний, енциклопедичний погляд на сучасний світ і місце людини в цьому світі; по-друге, дають можливість подолати предметну роздрібненість і ізольованість, яка колись у XVIII столітті була нормою і носила прогресивний характер, тому що давала можливість оволодіти основами знань на рівні наук, які на той час сформувались як такі, але ще стояли поряд одна з одною і не мали міцних взаємозв'язків і взаємопроникнень. Сьогодні ж вона стає все більшим гальмом на шляху формування цілісного наукового світогляду і оволодіння основами єдиної людської культури і її гуманітарній і природничонауковій іпостасях.

Вихід на міждисциплінарні навчальні курси і знання дасть можливість подолати цю роздрібненість. Об'єднати в спільній творчій роботі /як у навчальному процесі, так і в наукових дослідженнях/ представників природничонаукових, технічних і гуманітарних наук. зробити їх активними співучасниками оволодіння учнями і студентами цілісним світоглядом, який формує широкий погляд на явища і процеси в сучасному світі завдяки перевагам інтегрованих знань, одержаних на стику природничонаукових, гуманітарних і технічних наук, які відкривають шлях до оволодіння основами єдиної людської культури, що гармонійно поєднує в собі природничонаукові і гуманітарні знання.

На початку XXI століття все чіткіше проявляється тенденція формування світового співтовариства в цілісність, перехід його учасників від протистояння, конфронтації, гарячих і холодних війн, напруженості до зближення і співробітництва з багатьох глобальних, регіональних і міжнаціональних проблем.

Ці істотні зміни в життєдіяльності світового співтовариства створюють ґрунт для того, щоб послідовніше просуватися від національної замкнутості, самоізоляції до взаємодії і співробітництва в світовому освітньому співтоваристві, до формування його в цілісність, до врахування національної специфіки, яка визначається потребами, інтересами і метою конкретної країни.

Слід звернути увагу ще на один надзвичайно важливий соціальний аспект, породжений розвитком сучасного суспільства. Вхідження його в постіндустріальну епоху різко підвищує статус і роль освіченої і висококультурної людини, творчої особистості як на виробництві, так і в невиробничих сферах. Це викликано тим, що при наявності такої досконалої техніки і таких високих технологій, які має людство на початку XXI століття, їх високопродуктивне використання, не кажучи вже про створення і вдосконалення, можливе лише при наявності працівників саме з таким якостями.

Звідси та велика увага, яка приділяється сьогодні людині, її культурі, освіті, розвитку творчих начал, здібностей, створення необхідних для цього умов, демократизації виробничої і невиробничої сфер, гуманізації всього способу життя людини. У зв'язку з цим гуманізація і гуманітаризація освіти в наш час стають її найважливішою фундаментальною якістю.

Здійснюючи перетворення в системі середньої і вищої освіти, ми повинні вже зараз прагнути надати їм риси освіти XXI століття. Які вони? Передусім, освіта XXI століття покликана бути освітою для всіх. Чим далі просувається наша цивілізація, тим у більшій мірі люди без освіти витісняються за грань умов життя гідних людини.

Тому обмеження права на освіту, в тому чисті і її незадовільна якість, ведуть до інтелектуальної і культурної деградації особистості, що несумісне зі стійким розвитком.

Освіта для XXI століття повинна мати смислотвірним стержнем етичну домінанту. Ми багато і правильно говоримо про виховання в душі миру, взаєморозуміння і терплячості як про непорушні імперативи. Однак не менш важливим імперативом стало на початку XXI століття і екологічне виховання, а ширше – формування у кожної людини глобальної етики і глобальної відповідальності як принципових норм нового гуманізму для нового і цілісного світу.

Освіта для XXI століття покликана носити творчий і новаторський характер. У світі, де мінливість стала рисою не лише наукового і технологічного прогресу, але й способу життя мас, школи й університети зобов'язані передавати новим поколінням раніше нагромаджені знання і готувати їх до розв'язання проблем, з якими особистість і суспільство ще ніколи раніше не зустрічалися.

Освіта для XXI століття повинна будуватися на науково обґрунтованих знаннях. Лише за цієї умови вона буде в змозі формувати особистість, яка володіє знаннями, здатна до теоретичного і критичного мислення. Освіта, де наука підпорядкована ідеології, маніпулятивна педагогічна технологія, вузький прагматизм таять серйозну загрозу деформації людини, перетворення її в сліпого функціонера, який уміє, але не мислить, а значить і безвідповідальний.

Нарешті, освіта XXI століття має бути багатоманітною, адекватною культурній і етнічній багатоманітності людства, щоб вона задовольняла всебічні потреби соціально-професійних і конфесійних груп, так само як і індивідуальні духовні запити.

В умовах лавиноподібного наростання інформації в XXI столітті все гострішою стає проблема визначення принципів відбору і систематизації знань. Для цього треба шукати нові форми їхнього синтезу, і, можливо, звернутися знову до великих традицій енциклопедизму.

С. Гончаренко

ПРИНЦИП ФУНДАМЕНТАЛІЗАЦІЇ ОСВІТИ

В Україні на фоні глибоких соціальних змін система освіти перебуває в стадії реформування. Криза сучасної освіти є складовою частиною кризи початку XXI століття. Для виходу з неї необхідна нова освітня парадигма, в основі якої лежить принцип фундаменталізації освіти, що відображає потреби людської цивілізації початку XXI століття. Перехід до цієї освітньої парадигми визнається цілком назрілим, однак визначення шляхів цього переходу вимагає обговорення і осмислення.

С. Гончаренко

ПРИНЦИП ФУНДАМЕНТАЛИЗАЦИИ ОБРАЗОВАНИЯ

В Украине на фоне глубоких социальных изменений система образования находится в стадии реформирования. Кризис современного образования является составной частью кризиса начала XXI столетие. Для выхода из него необходима новая образовательная парадигма, в основе которой лежит принцип фундаментализации образования, который отображает потребности человеческой цивилизации начала XXI столетия. Переход к этой образовательной парадигме признается целиком назревшим, однако определение путей этого перехода требует обсуждения и осмысления.

S. Goncharenko

THE PRINCIPLE OF EDUCATION FUNDAMENTALIZATION

The system of education in Ukraine is in the reformation stage. The crisis of the modern education is the part of the crisis that began at the beginning of the XXI century. In order to overcome this crisis we need the new education paradigm, the basis of which is the principle of fundamentalization. This principle reflects the human civilization needs at the beginning of the XXI century. The author consider the transition to the new education paradigm absolutely timely, but determination of the transition ways requires discussion reconsideration.

Стаття надійшла до редакції 04.05.2004 р.

УДК 316.74

*В.Н. Гриценко
г. Харьков, Украина*

СИСТЕМНЫЙ ПОДХОД К ОРГАНИЗАЦИИ ПОДБОРА ПЕРСОНАЛА

Основной задачей науки управления на производстве является создание экономических и организационных условий для эффективной деятельности трудового коллектива.

Принципы управления объективны, хотя и базируются на сложнейших как субъективных, так и объективных критериях оценки взаимоотношений личности и коллектива. Важную роль играет здесь также интуиция и талант руководителя не только всего коллектива, но и руководителей подразделений. Особенно остро нуждаются коллективы в управленческом воздействии при смене социально-политической формации, т. е. при изменении политической и экономической ситуации в стране, что мы и имеем в настоящее время. К тому же интеллектуальный потенциал членов производственного коллектива очень разный.